

‘Een’ president Obama

De nieuwe functie van het lidwoord *een*

In de krant viel te lezen over “een Turkije dat met de rug naar Europa gaat staan”. Dat “een Turkije” is hier opmerkelijk – het lijkt te suggereren dat er meerdere Turkijes zijn. Joop van der Horst buigt zich over dit soort ‘Obama-zinnen’, zoals hij ze heeft genoemd, naar het eerste voorbeeld dat hij tegenkwam.

Joop van der Horst

Af en toe fantaseer ik over boeken die niet bestaan. Een van die boeken is een geschiedenis van onze lidwoorden. Het lijkt misschien dat er over *de*, *het* en *een* niet veel te zeggen valt, maar volgens mij is dat een vergissing. Dit dappere drietal heeft een lange en illustere geschiedenis, en als je die goed vertelt, is het meteen een dwarsdoorsnede van de hele taal. Kortom: een fantastisch boek. Jammer dus dat het niet bestaat.

De grote lijn van dat boek zou al indrukwekkend zijn. De lidwoorden, drie in getal, zijn ongeveer duizend jaar oud. Ze vormen daarmee dus een van de jongste woordsoorten, want bijna alle andere soorten zijn veel ouder. Duizend jaar geleden zie je de lidwoorden stap voor stap de taal binnenkomen. Eerst nog wat onwennig en onregelmatig, gaandeweg driester, consequenter en steeds vaker. Tegenwoordig is hun gebruik overvloedig, maar als de tekenen niet bedriegen, zijn ze wel over hun hoogtepunt heen. In de laatste honderd jaar lijkt het gebruik van lidwoorden weer af te nemen. Of dat doorzet, en of dat het begin van hun einde is, zou ik niet durven zeggen. Zeker is in ieder geval dat de meeste talen in deze wereld geen lidwoorden hebben. Lidwoorden zijn een wonderlijk soort luxe zogezegd, of een ballast. Het is maar hoe je er tegenaan kijkt. Ik bedoel maar: ze zouden evengoed weer kunnen verdwijnen zonder dat de taal in elkaar stort.

Dit dus over de grote lijn. De rest van het boek zou natuurlijk gewijd zijn aan de talloze avonturen en ontwikkelingen

Illustratie: Frank Dam

die de lidwoorden in die duizend jaar meemaken. Voortdurend kwamen er nieuwe gebruikswijzen bij en verdwenen er andere mogelijkheden. En ook in onze dagen gebeurt dat, als ik me niet vergis. Ik geef een voorbeeld waarvan ik denk dat het jong is. Het liefst zou ik dit gecontroleerd hebben in dat niet-bestaande boek. Maar nu dat niet mogelijk is, moet ik het zelf maar uitzoeken.

■ EEN PRESIDENT OBAMA

In 2008 stond de volgende zin in de krant (onderstrepingen van mij):

Het is niet te voorspellen of een president McCain zich zal ontpoppen als

een tweede Bush jr. of een tweede Nixon (...) en een president Obama als een tweede Kennedy of een tweede Jimmy Carter (...).

(NRC Handelsblad, 18 september 2008)

Ik heb die zin destijds genoteerd omdat hij me opviel. Belangrijk is de datum: 18 september 2008. Dat wil zeggen: ruim voor de verkiezing van Obama, die pas in november plaatsvond. Obama was in september al wel een kansrijke kandidaat, maar zijn overwinning stond allerminst vast. De betekenis van “een president Obama” is duidelijk genoeg: ‘Obama als hij president wordt’. En idem voor John McCain.